

ASUMINEN & YHTEISKUNTA

3/2023

**Asuminen
suhdanteiden ja
hallitusohjelman
kourissa
s. 2–5**

**Loviisan
asuntomessut
kuvina ja arviona
s. 6–7**

**Asumisoikeus-
asunnot
uhattuina
s. 8**

**Asuntoreformi-
yhdistys
ARY vaikuttaa
s. 9**

Asukasliitto ry
PL 9, 00981 Helsinki
p. 045 132 8404 (toimisto)
asukasliitto@asukasliitto.fi
www.asukasliitto.fi

Asukasliitto on vuonna 1974 perustettu valtakunnallinen, kaikkia asumismuotoja edustava järjestö. Liitto neuvoo vuokra-asukkaita, osakeyhtiön osakkaita, asumisoikeusasukkaita, asukkaiden yhdistyksiä sekä asukas- ja talotoimikuntia. Liitto tuo esille asukkaiden näkökulman ja reagoi asunto-politiikan muutoksiin mm. antamalla lausuntoja. Liitto tarjoaa koulutusta, järjestää seminaareja ja asukastapahtumia.

Jäsenmaksu vuonna 2023 on 28 euroa/henkilöjäsen.
Yhdistyksen jäsenmaksu jäsenmäärästä riippuen 40-45 euroa.

Asukasliiton puhelinneuvonta kaikille
p. 0600 972 72 (puhelin hinta 1,69 €/min+pvm)

Jäsenten oma neuvontapuhelin
p. 050 339 1150

Puhelinneuvonta arkisin klo 10-14.

Puheenjohtaja
(tiedotus ja lehdistö)
Hans Duncker, puh. 050 308 2321

Varapuheenjohtaja
Riitta Salasto

Toiminnanjohtaja
Carita Kärkinen

Asukasliiton hallitus 2023-2024
Pasi Anttonen, Katja Karjalainen, Carita Kärkinen, Toivo Kärkinen, Tuula Laukkanen, Isko Laurell, Unto Nikula, Tapani Raatikainen

ASUMINEN & YHTEISKUNTA

Asuminen & yhteiskunta 3/2023

Päätoimittaja: Risto Kolanen
p. 0400 204 844
ristokolanen@gmail.com
(juttuideat, tekstit)

Toimituksen kuva- ja uutisposti:
asuminenyhteiskunta@gmail.com

Toimitus: Hans Duncker, Unto Nikula, Riitta Salasto
Kuvaaja: Katja Karjalainen
Taitto: Carita Kärkinen
Kierrätysidean suunnittelu:
Katja Karjalainen
Kierrätysidean kuva ja teksti:
Marita Jauhainen, Kalajoki
Kannen kuva: Katja Karjalainen

Numerossa avustivat:
Raimo Granberg, Luru Hirva, Riikka Kalmi, Riina Koivisto, Hilikka Kotkamaa, Anna Kuokkanen, Tuula Laukkanen, Olli Leino, Daniel Paul, Pasi Salminen ja Jemina Suonpää.

Ilmoitushinnat:
Takasivun pikkuilmoitus (lev. 120 mm x kork. 80 mm) 250 € (alv 0%)
Puoli sivua (lev. 255 mm x kork. 185 mm) 500 € (alv 0%)

**Asukasliiton valtakunnallinen
asumisalan syysseminaari
Imatran kylpylässä
pe-su 29.9. – 1.10.2023.**

Ilmoittautuminen nettisivujen kautta
www.asukasliitto.fi
15.9. mennessä. (ks. takasivu)

Asuminen muuttuu kafkamaiseksi

Puheenjohtaja ei mielellään ole dramaattinen näissä puheenvuoroissaan. Tällä kertaa pidikkeet pettivät. Kauhutarina alkoi, kun luin uuden hallituksemme hallitusohjelman asumisosiota. Nyt ministerit palaavat hyvin ansaituilta lomiltaan ja alkaa hahmottua, miten ohjelmaa aiotaan käytännössä toteuttaa.

Kuva, joka paljastuu, johtaa ajatuksen vääjäämättä **Franz Kafkan** maailmankuuluun novellipariin, *Rangaistussiirtolassa* ja *Muodonmuutos*. Nämä kauhunovellit kuvaavat osuvasti, mikä on odottamassa suurta osaa maamme vuokra-asukkaita. Kolhuitta selviävät vain ne, joilla on velaton omistusasunto ja muualla kuin pääkaupunkiseudulla elävät hyvätuloiset vuokralla asuvat.

Lopullisen sysäyksen prekariattiin saavat toisaalta ne sadat tuhannet asukkaat, jotka kuuluvat pienituloisiin ja saavat asumis- tai muuta tukea, tai jopa asuvat Helsingin sosiaalista asumista tarjoavan **Hekan** vähävaraisina vuokralaisina. Näille voi tulla samanlainen tunne kuin "Muodonmuutoksen" **Gregor Samsalle**, joka ötökäksi muuttuneena joutuu makaamaan selällään voimatta kääntyä jaloilleen.

Asukasliitto on epäpoliittinen toimija, joten seuraavat mietteet ovat puheenjohtajan yksityisiä. Haluan kuitenkin hieman reflektoida koska olen vakuuttunut siitä, että en ole ainoa, joka on "hämmästyksestä ymmyrkäsena".

Alkaneen vaalikauden asumispoliittista todellisuutta tulevat

määrittelemään neljän puolueen hallitus.

Kansallinen kokoomus elää niin kuin saarnaa. Todellinen kokoomukselainen on ja valtakunnan selkärangan muodostavat ne, jotka ovat jo osanneet hoitaa asiansa kuntoon. Tästä heitä on syytä palkita myös asumisen osalta.

Kristillisdemokraatit taas hakevat johdatusta pyhästä kirjasta ja asuminen Suomessa hoituu heillä kuin taivaan linnuilla (Matt. 6.26). Toisaalta myös uskossa vahvat tarvitsevat päivittäisen toimeentulonsa.

Ruotsalaiselle kansanpuolelle kirjoittajalla on kysymys: "Quo vadis SFP?". Ymmärrän hyvin kielen puolustamisen tarpeen, mutta onko asumisessa oltava liki Kokoomuksestakin oikealla?

Perussuomalaisen rooli tässä tulevassa tragediassa on täysi mysteeri. Olen koko ajan nähnyt PS:n rationaalisena toimijana asumispolitiikan osalta. Nyt olette mukana työntämässä merkittävän määrän äänestäjäänne todella syvään ahdinkoon ja pahimmillaan asunnottomuuteen. Ketunrauta, nimeltään asumiskustannukset/tukien leikkaukset, vangitsee yhä useamman asukkaan saksiansa.

Mitä kolmas sektori voi tehdä? Asuminen on terveyden jälkeen selkeästi elämänhallintaan voimakkaimmin vaikuttava tekijä. Asuntorakentaminen on silti yhteiskuntapäätäjien ja suurteollisuuden toimintakenttää. Siinä liikkuviin rahamääriin verrattuna on maan koko hyväntekemistointiminta vain "pikkurahaa".

Puheenjohtajan palsta

Nyt näkyvissä olevat ratkaisut tekevät valtavan määrän kansalaisia riippuvaisiksi, yhteiskunnan antaman, viimesijaisen toimentulotuen jälkeen, tarjolla olevasta armeliaisuudesta. Nälkävuosina mäkitupalaiset saivat katsoa, oliko perunanostossa jäänyt vakoihin perunoita. Tämän päivän perunavaot ovat leipäjonot. Kauankohan jonoissa riittää leipää jaettavaksi?

"Inter democratia caritas – Laupeutta keskellä demokratiaa".

Helsinki voisi olla suunnan näyttäjä. Maamme kunnallinen vauraus on pitkälle keskittynyt Helsinkiin. Samaan aikaan ovat asumisen ongelmat lieveilmiöineen selkeästi pahimmat Helsingissä. Nyt olisi oikea aika pääkaupungin näyttää tietä ja mahdollistaa yli 50 000 helsinkiläisen talouden vuokrien shokkikorotuksen lieventäminen. Muussa tapauksessa kaupunki maksaa vuosia, ehkä vuosikymmeniä eteenpäin tämän hetken poliittisen "halvaantumisen" seurauksia.

Hans Duncker
puheenjohtaja

Boendets villkor går mot en turbulent framtid

Imin finskspråkiga kommentar försöker jag få grepp hur det kommer, att gå för landets mindre bemedlade invånare. Framtiden är höljd i en dimma ur vilken man kan skönja stora, stora problem. Detta tidningens nummer är en äventyr till den tragiska opera som vi kommer att få lyssna på.

Dagens verklighet och det nya regeringsprogrammet lämnar inte det minsta utrymme för optimism beträffande boendets kostnadsutveckling. Vi skall följa upp prisläget efter vårt höstseminarium i Imatra vid månadsskiftet september /oktober och Du kan läsa mera om läget i A&Y 4/23.

Högre boendekostnader ökar deras antal som får utkomststöd. Våra beslutsfattare har helt entydigt inte insett, att den situation tiotusentals invånare nu kommer, att hamna i har

grava och långvariga följder. Regeringen vill begränsa bostadsstödet med motiveringen, att detta också pushar flera arbetslösa och deltidsarbetande att söka heltidsjobb. Man gör det medveten om, att detta ökar antalet medmänniskor som blir beroende av det ultima stödet, utkomststödet.

De välbärgade oh kanske också välmenande som konstruerat den nya given har ingen erfarenhet av vad utkomststöd betyder i det dagliga livet. Utkomststödet är kraftigt destruktivt. Dess villkor ger känslan av, att jag inte behärskar min livssituation. Kontrollen den medför är de sista resterna av fattighusets disciplin från 1800-talet. Ett par månaders politisk "brain storming" kan leda till en decennier lång misär.

Vad kan vi göra? Vi behöver bara bevara vårt sociala ansvar. Byggandet av subventionerade

hyresbostäder bör öka, speciellt i huvudstadsregionen. Det att H-fors stads bostäder har gjort bort sig motiverar inte, att dessa utesluts ur den långtidsplaneringen. Bostadsrättsproduktionen skall inte släppas bara för, att den inte passar ett regeringsparti. Listan kunde göras mycket längre.

Pudeln kärna är väl ändå: "Tag till sunt bondeförnuft." Problemet är, att bondeförnuftet är en utrotningshotad art. Den bevaras i **Kvarkens Naturaområde**. Vi behöver alltså någon som kan navigera i Kvarkens svåra vatten, kan ta med sig bondeförnuftet och omplantera det i till exempel i **Helsingfors Gardesstaden**.

Hans Duncker
ordförande

ARA-vuokrataloissa asuu ihmisiä

Artikkeli *HS* sivu A21, 27.6.23 asukasvalinnasta **Helsingin kaupungin asunnot Oy HEKAAn** ansaitsee vastineen. Asukasvalintaa HEKAAn - kuten Suomessa kaikkiin kuntien ja yleishyödyllisten yhteisöjen ARA-taloihin – koskevat samat **Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus ARAn** kirjaamat ohjeet. Asukasvalinta perustuu sosiaaliseen tarkoituksenmukaisuuteen ja taloudelliseen tarpeeseen

Asunnon tarve ja sen kiireellisyys ohjaavat valintaa. Etenkin

kasvukunnissa hakijoista merkittävä osa on asunnottomia, jo hädän saaneita, työttömiä ja työ- ja asumisuraansa aloittavia nuoria eli aidossa asunnontarpeessa olevia. Näiden hakijoiden tietoja vertaillaan keskenään ja valitaan kiireellisimmin asunnon tarvitseva ja pienituloimpiin kuuluva. Tulo- ja varallisuustarkastelulla varmistetaan, ettei valita ruokakuntaa, joka tulonsa ja varallisuutensa turvin voi hankkia asuntonsa vapailla asuntomarkkinoilla.

Lyhyen artikkelin painotus oli jo asunnon saaneiden ja jo asuvien tulotarkastelussa. Tarkastelussa jätettiin huomiotta kotitaloudenpitoon vaikuttavat seikat, kuten perhekoko, elatusvelvollisuus, yhteishuoltajuus, hyväksyttävät velkavastuut, myös ulosotot ym., joiden vuoksi edes kohtuullisilla tuloilla asuntoa ei saa vapailta markkinoilta.

Vuokralaisen tulojen kasvu asumisaikana ei ole laillinen syy purkaa vuokrasopimusta. Kodin saaneelle tulojen kasvu on luonnollista ja suotavaa, ja suurin

osa vakaasti hyvätuloisiksi sukeutuvista muuttaa sosiaalisesta vuokra-asunnosta muihin asuismuotoihin. Toisaalta työelämän rikkonaisuus voi aiheuttaa tuloissa merkittäviä muutoksia vuosien varrella. Asumisaikainen tulotarkastelu on siten turhaa, jollei lakeja radikaalisti muuteta. Tulorajojen palautus olisi monta askelta taakse hallitukselta, joka haluaa karsia byrokratiaa ja siten pienentää kustannuksia.

Vastaamme artikkelin otsikkoon: ARA-vuokra-asunnoissa asuu ihmisiä, joita elinkeino-

työvoima- ja sosiaalipolitiikkaa tehtäessä kannattaa arvostaa.

Helsingissä 11.7.2023

Asukasliitto ry – Boendeförbundet rf

Riitta Salasto,
varapuheenjohtaja

Tuula Laukkanen,
hallituksen jäsen

Hekan vuokralaiset aktiiviseen vastarintaan

Helsingin kaupungin asunnot Oy:n vuokralaiset eivät pureskelematta niele heille kaavailtua 12 %:n vuokrien kertanostoa.

Asukkaiden edustajat, **vuokralaisneuvottelukunta** järjestää mielenosoituksen Hekan konttorin edessä, **Viipurinkatu 2**. Mielenosoitus pidetään **4.10.** poikkeuksellisesti aamulla klo 7 alkaen. Hekan hallituksen kokous alkaa 7.30

ja tässä kokouksessa on tarkoitus lyödä lukkoon vuoden 2024 vuokrat.

Lehtemme tulee olemaan paikalla. Tällaisella täysin poikkeuksellisella vuokrankorotuksella on laajasti yhteiskunnallista vaikutusta. Koskettaahan se liki 100 000 helsinkiläistä ja korotuksen vaikutukset tulevat olemaan massiiviset Hekan pienituloisten vuokralaisten elämäntilanteeseen. **AY**

Mitä kuuluu uudelle yhteishallintolaille?

Tasavallan presidentti **Sauli Niinistö** allekirjoitti 20.12.2022 *Lain yhteishallinnosta valtion tukemissa vuokrataloissa*. Laki astuu voimaan 1.1.2024. Lain voimaantuloa on kuitenkin jo laajalti ennakoitu **ARAn (Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus)** vaikutuspiirissä olevissa vuokra- ja asumisoikeusyhteisöissä.

Kysymyksessä on ns. puitelaki, jonka puitteissa rakennetaan toimivaa yhteishallintoa. Lain vaikutus ulottuu varsin laajalle. Vuokranantajien (**KOVA ry**) jäsenyhteisöt omistavat yli 320 000

asuntoa ja niissä asuu yli 500 000 asukasta.

Uusi laki päivittyi tyydyttävästi

Uusi yhteishallintolaki korvasi edellisen lain vuodelta 1990, joten päivitettävää toki oli. **Ympäristöministeriö** ja ARA tekivät hyvää työtä ja uudessa laissa on nyt huomioitu esimerkiksi tämän päivän sähköisen asioinnin mahdollisuudet. Tärkeintä on kuitenkin se, että päätökseen ja vaikuttamiseen on toimijoiden välillä kohtuullinen tasapaino.

On silti odotettava ainakin vielä vuosi, ennen kuin nähdään mitä käytännön parannuksia uudistunut yhteishallintolaki on tuonut tullessaan.

Niinhan se on, että laki on niin kuin se luetaan. Tämä pätee erityisesti tässä, jossa omistajayhteisöjen asenteet vaihtelevat aina siitä surullisesta tilasta, että vuokralaiset on välttämätön paha, joka aiheuttaa liikaa työtä, siihen ihannetilaan, jossa asukkaat koetaan aidoksi lisäarvoksi, jonka asumista on mielekästä palvella. **AY**

Pikkurahalla parasta asukastyytyväisyyttä

Puistotyöstä tunnustusta Vaasassa

Vaaan kaupunkiympäristölautakunta on voinut iloita kustannustehokkaasta ja hyvästä puistojen hoidosta Vaasassa ja antanut kiitosta tekijöille. Valtakunnalliseen eri Suomen kaupunkien asukkaille suunnattuun kyselyyn ovat vastanneet asukkaat; kyselyn tekijä on **FCG Finnish Consulting Group Oy**. Kyselyssä Vaasan kaupunki sai parhaat arviot kaupungin asukkailta. Kustannukset olivat keskimäärin puistoneliötä kohden 0,54 €, kun Vaasan vastaava luku oli 0,24 €. Kaupunkija

vertailussa oli 16 pääkaupunkiseutu mukaan lukien.

Laivapuiston kylkeen suurin liikennepuisto

Onkilahden toimintapuisto Laivapuisto sijaitsee Vöyrinkaupungilla, lähellä keskustaa ja on lapsille, lenkkeilijöille ja liikkujille suosittu paikka. Myös alueen pensaat ja kasvit on huolella valittuja ja hyvin hoidettuja. Puisto on hyvin valaistu ja siellä on kiinteitä penkkejä sekä pöytiä. Kesällä avattiin myös kahvila,

joka on ollut kesällä myös paljon turistien käytössä.

Vuonna 2014 rakennettu Laivapuisto täydentyy liikennepuistolla syksyllä 2024. Tavoitteena on rakentaa Suomen paras liikennepuisto yhdessä alueen asukkaiden ja yritysten kanssa. Liikennepuistoa on rakennettu koko kesän ajan.

– Alue oli aikoinaan vuonna 2009 huonossa kunnossa olevaa joutomaata, kun puiston rakentaminen alkoi vuonna 2009. Nyt alueella on perinteisen leikkipuiston lisäksi skeittirata, onkilaituri

ja kuntorata. Kaikki on tehty pienellä budjetilla ja onnistuen, kerto viheraluehortonomi **Leila Roininen**, jolle puistotyö on ollut elämäntehtävä jo vuodesta 2006. Hyvin hoidettuja puistoja on Vaasan rannoilla, keskustassa ja lähiöissä.

Hyvää asukasyhteistyötä

Liikennepuisto on myös hyvä esimerkki kaupungin, asukkaiden ja yritysten välisestä yhteistyöstä. Jo useampi yritys on osoittanut kiinnostuksensa rahoittaa hanketta. Liikenneturvallisuuden pitkäjänteinen kehittäminen kiinnostaa merenrantakaupungissa. Eri yhteisöt voivat saada kiitokseksi puistoon oman nimikkotalon, polkuauton tai nimen laattaan. Asukasyhteistyössä järjestetään talkoita, joihin voi ilmoittautua kaupungin nettisivuilla.

Pienoiskaupungin liikennepuistossa liikutaan polkuautolla tai jalan 640 metriä pitkällä radalla. Puistoon rakentuu liikenneympyrä, liikennevalo- ja tasoristeyksiä, huoltoasema ja oma kauppiatori.

Alueilla tapahtuu

Viheraluehortonomi **Leila Roininen** Aroniapuun vieressä. Viherrakentamis-, viheralue- ja metsätiimi kuuluu kaupungin organisaatiossa nykyään Omaisuudenhallintayksikköön. Takana kiipeilyteline Laiva mastoineen. Kuva: **Riitta Salasto**.

Talvisin liikennepuiston on tarkoitus toimia valaistuna luisteluratana.

Riitta Salasto

Onkilahden Liikennepuisto -suunnitelma, Vaasan kaupunki.

Asuminen suhdanteiden kourissa

Asuntopolitiikka muutoksen kourissa

Maassamme on uusi hallitus. Ja hallituksella uusi hallitusohjelma. Hallitusohjelmaan sisältyy aina myös asuntopolitiikan osio.

Tässä jutussa vertaillaan **Sanna Marinin** hallituksen ohjelman asuntopolitiikan osiota **Petteri Orpon** hallituksen vastaavaan. Eräänlaisena ”pohjapaperina” tässä vertailussa on vuoden 2020 lopulla eduskunnalle esitelty **Asuntopoliittinen kehittämisohjelma vuosiksi 2020–2028**.

Asiantuntijoiden työstämä, parlamentaarisen seurantaryhmän valvonnassa ja ohjauksessa valmistuneessa Asuntopoliittisessa kehittämisohjelmassa asetetaan tavoitteet Suomen asuntopolitiikalle vuosiksi 2020–2028.

Se, että eduskunnassa jokin asiakokonaisuus valmistellaan, työstetään, sovitaan ja lyödään lukuun parlamentaarisen työskentelyn metodein tarkoittaa, että kaikki eduskuntapuolueet ovat sen työn tuotoksen hyväksyneet ja ovat sitoutuneet edistämään yhdessä sovittuja linjauksia.

Tällaiset ohjelmat tehdään tarkoituksella, että niihin kirjatut pyrkimykset kantavat pidemmälle kuin kunkin hallituskauden. Mainitun kehittämisohjelman piti olla voimassa vuoteen 2028 asti. Petteri Orpon hallitusohjelmaa tehtäessä tämä asuntopolitiikkaa kehystänyt ohjelma unohdettiin tyystin.

Ideologisia eroja

Näitä maamme asuntopolitiikkaa raamittavia ohjelmia lukies ei voi olla panematta merkille paradigman muutosta. Kaikki aiemmin sovittu on unohdettu ja kahden peräkkäisen hallituksen ohjelmat ovat jo lähtökohtaisesti

kuin eri maailmoista. Ideologiset erot ovat selkeät.

Tässä lähteinä olleiden kolmen asiakirjan lähtökohdat voisi kiteyttää seuraaviin suoriin lainauksiin:

Asuntopoliittinen kehittämisohjelma: Asuntopolitiikalla edistetään kaikkien mahdollisuutta hyvään asumiseen. Jokaisella on oikeus hyvään ja kohtuuhintaiseen asuntoon.

Marin: Valtion tukemaa kohtuuhintaista **ARA-asuntotuotantoa** lisäämällä täydennetään markkinaehtoista ja yksityistä asuntotarjontaa.

Orpo: Hallitus rakentaa yhteiskuntaa, jossa suomalaisilla on työllään ja säästämisellään mahdollisuus hankkia omistusasunto.

Edellisen hallituksen ohjelmassa on kirjattuna: ”Valtion tukemaa asuntotuotantoa tarvitaan suhdanteista riippumatta. Turvataan valtio-omisteisen **A-Kruunu Oy:n** asema kohtuuhintaisen vuoka-asuntojen tuottajana. ARA:n toimintamäärärahoja korotetaan lisääntyvien tehtävien vuoksi.”

Ja nykyinen hallitus kuittaa: ”Lähtökohtaisesti laadukasta ja kohtuullisen hintaista asumista edistetään vapaarahoitteisella asuntorakentamisella. Hallitus vähentää yhteiskunnan tukemaa ARA-tuotantoa hallitusti.”

Asumisen turva heikkenee

Valtion tukemaan asuntotuotantoon liittyy ARA:n kautta tuleva lainoitus, mikä velvoittaa asuintalon omistajaa pitämään näin rahoitetun talon asumiskustan-

nukset omakustannustasolla. Vuokrilla ja vastikkeilla saa kat-
taa vain talon perustamis- ja ylläpitämiskustannukset. Ne eivät ole tarkoitettut markkinalogiikan mukaiseen voittojen tavoitteluun. Sitoutuminen tähän ehtoon on merkinnyt asukkaan kannalta, ainakin periaatteessa, 40 vuoden kohtuullista asumisturvaa.

ARA:n roolin, siis niin sanotun kohtuuhintaisen asuntotuotannon osuuden, pienentämisestä on kysymys nykyisen hallituksen korkotukilainoitukseen suunnittelemissa muutoksissa. Pitkien tukilainojen sijasta nyt siirrytään lyhyttä kohtuuhintaan sitoutumista edellyttäviin lyhyisiin korkotulilainoihin.

Pitkät korkotukilainat ovat olleet valtion tukemassa asuntotuotannossa se perusta, jolla on taattu pitkä ja turvattu asuminen. Finanssikriisin aikainen poikkeusjärjestely lyhyemmästä, 10 vuoden korkotukilainoituksesta tehtiin vain väliaikaisena toimenä työvoimapoliittisin perustein. Se jäi kuitenkin voimaan eräänlaiseksi porkkanaksi rakennusyhtiöille rakentaa tuettua asuntokantaa.

Tässä vertailussa käytetyissä ohjelmissa asiasta on seuraavat kirjaukset:

Asuntopoliittinen kehittämisohjelma: ”Tuotannossa painotetaan pitkän korkotuen asuntoja. Kohtuuhintaisen asumisen lisäämiseksi tavoitellaan pitkällä korkotuella rakennettavien asuntojen määrän lisäämistä.”

Marin: ”Uudistetaan kohtuuhintaisen asuntotuotannon pitkän korkotuen tukijärjestelmä.

Valtion tuen määrää lisätään ja rajoitusaika säilytetään nykyisessä 40 vuodessa.”

Orpo: ”Pitkien korkotukilainojen valtuuksia pienennetään ja lyhyiden korkotukilainojen lisätään.”

Kohtuuhintaisen asumisen turva siis typistyy jatkossa 10 vuoteen. Ihmisen asumishistoriaa ajatellen se on lyhyt aika.

Asumistukia leikataan

Asumistukimenojen jatkuvan kasvun torppaaminen on sinänsä järkevä ja kannatettava ajatus, mutta Orpon hallituksella tämän pyrkimyksen toteuttamisen konsti on karun yksinkertainen: asumistukia leikataan. Asumistukien tarvetta ei pyritä vähentämään asumisen hintaa kohtuullistamalla.

Hallitus aikoo päinvastoin ajaa alas edes jossain määrin säänneltyä ARA-tuotantoa. Toteutessaan tämä rassaa pahimmin juuri sitä osaa asukkaista, joille asumistuki on välttämätön elinkustannuksista selviämiseksi.

Hallitus tuntuu uskovan vapaa-
rahoitteisen, markkinavetoisen asuntotuotannon ratkaisevan työn vastaanottamiseen liittyviä kannustinloukkuja. Työvoimaa tarvittaisiin määrällisesti eniten juuri ruuhkaisimman Suomen matalapalkkaisilla palvelualoilla. Hallitusohjelma ei anna vastausta ongelmaan, mikä nyt jo hyvinkin tunnetaan. Asumiskustannukset juuri siellä, missä työvoimaa kipeimmin tarvitaan, ovat jo nyt sitä tasoa, että ilman asumistuen muodossa tulevaa tulonsiirtoa

tätä ongelmaa ei voida ratkaista. Hallituksen yksipuolisesti ylläpitämä markkinavetoinen asuntotuotanto vie jatkossa hyvin monien ruokakuntien talouden ahdinkoon.

Tulorajat johtavat segregatioon

Yksi hallituksen ”innovaatioista” on asettaa ARA-asuntoihin tulorajat. Näillä tulorajoilla on tarkoitus varata kohtuuhintaiset asunnot vain kaikkein vaikeimassa asemassa oleville. ”Hallitus kohdistaa yhteiskunnan tukemat vuokra-asunnot nykyistä tehokkaammin pienituloisille, vähävaraisille ja erityisryhmille, joiden on vaikea vuokrata asuntoa vapailta markkinoilta.” Kaikki muut pakotetaan kovan rahan asuntomarkkinoille. Kuitenkin Orpon ohjelmassakin – ainakin si-
vumennen – mainitaan pyrkimys segregatation torjumisesta.

Marinin ohjelmassa ”Edistetään sosiaalista eheyttä ja pysäytetään asuinalueiden eriytymiskehitys.” Nykyisen hallitusohjelman kirjausten mukaan mennään aivan päinvastaiseen suuntaan. Segregatio, alueiden eriytyminen, tässä yhteydessä merkitsee eriytymistä nimenomaan sosioekonomisten jakolinjojen mukaan. Köyhille varataan omat alueensa, muut kitukoot velkavankeudessa ja korkojen nousun uhan alla, tai asuntosijoittajan ahneuden pelossa.

Lisää hallitusohjelman arviointia tämän lehden sivun 8 Kolumnissa.

Unto Nikula

Kommentti

Kovia arvovalintoja

Alkuvaikeuksista selvittämään hallituksen pitää alkaa laittamaan täyt-
töön omaa ohjelmaansa. Hyvin-
kin aktiivisesti eri hallitusten asuntopolitiikkaa pari vuosikymmentä seuranneena täytyy nyt to-
deta, että näin radikaalia suunnan muutosta – siis tätä paradigman pyörähdystä kerrassaan 180 as-
tetta – kahden peräkkäisen hal-

lituksen asuntopolitiikan linjauksissa ei ole aiemmin, ainakaan lähimenneisyydessä nähty. Nyt on kysymys kovista ideologisista arvovalinnoista.

Näiden eri ohjelmien vertailussa pitää tietenkin koko ajan pitää mielessä, että kysymys on ohjelmista, tuleviin toimiin liittyvistä aikomuksista. Käytäntö voi olla kovinkin erilainen. Ei Sanna Marinin hallitus onnistunut likimainkaan kaikissa ohjelmiin kirjatuissa hyvissä aikeissa.

Edellisen hallituksen aikaan osui takäläisten päättäjien päätösvalan ulottumattomissa ollei-

ta tapahtumia kuten koronapandemia ja tapahtumat Ukrainassa. Rahapolitiikan puolelta isku tuli inflaation muodossa ja sen taltuttamiseksi keskuspankit joutuivat pakon edessä nostamaan dramaattisesti korkoja. Tämä on nyt jumittanut asuntorakentamisen lähes kokonaan.

Nyt jo taakse jäänyt poikkeuksellisen matalien korkojen kausi innosti rakennusyhtiöitä tuottamaan voittopuolisesti kovan rahan asuntoja. Valtion takaama korkotukilaina ei ollut juurikaan kysytty rahoitusvaihtoehto. Tällaiset ovat käypiä selityksiä sille,

miksi Marinin hallituksen aikana ARA-tuotanto romahti, kun sitä hallitusohjelman mukaan piti lisätä. Eivätkä useat muutkaan edellisen hallituksen asuntopolitiikan tavoitteet toteutuneet. Mutta ohjelma oli hyvä.

Uuden hallituksen asuntopoliittisen doktriinin pohjalta varmaa on ainakin se, että tämä valittu suuntaus vähentää asumisen tukeen menevää, julkista taloutta rasittavaa panostusta, mutta yhtä lailla varmaa on, että tämä ei pelasta julkista taloutta. Rasi-
te siirtyy valtiontaloudessa vain toiselle momentille lisäämään

toimeentulotukeen tarvittavaa lisärahoitusta.

Toimeentulotuen on alun perin ajateltu olevan se viimeinen oljenkorsi, sossun luukulta väliaikaiseen ahdinkoon tarkoitettu köyhäinapu. Nykyään siihen joutuvat tukeutumaan yhä useammat, jopa työssä käyvät kansalaiset. Tällä asuntopolitiikalla, ja nykyhallituksen ohjelmalla muutenkin, köyhät saavat taas jatkossa tuntea olevansa todella oikeasti köyhiä.

UN

Suhdanneherkkä ala

Asuntorakentaminen on suhdanneherkkä toimiala. Rakentaminen yleensäkin, mutta varsinkin asuntojen uudistuotanto reagoi erityisen voimakkaasti jotakuinkin kaikkiin taloudessa tapahtuviin häiriötekijöihin. Tällä vuosituhannella maailmantaloutta ovat voimallisimmin heilutelleet heti vuosituhannen alussa niin sanottu **IT-kupla**, sitten ovat seuranneet **finanssi- ja eurokriisit**, **koronapandemia** ja edelleen voimakkaasti vaikuttava **sota Ukrainassa**.

Asumisen rahoitus- ja kehittämisskeskus (ARA) on tehnyt yhteenvedon tämän vuosituhannen aikana tapahtuneiden suhdannevaihteluiden vaikutuksista asuntorakentamiseen. Yhteenvedo julkaistiin kesäkuussa **ARA:n Raportissa 2/2023**.

Raportin mukaan asuntorakentamisen suhdannevaihtelut ovat

tämän vuosituhannen puolella olleet suuria. Asuntotuotannon kokonaisvolyyymi on vaihdellut 20 000 (2009) ja 48 000 (2021) asunnon välillä. Valmistuneiden ARA-asuntojen määrä on vaihdellut 3 600 (2006) ja 14 000 (2009) asunnon välillä.

ARA:n rooli

Raportissa muistutetaan, että ARA:lla on muitakin tavoitteita, kuin kohtuuhintaisten asuntojen rakentaminen. Valtion tukemalle asuntorakennussektorille on asetettu tehtäväksi huolehtia, erityisesti matalasuhdanteessa, osaltaan myös rakennusalan työllisyydestä ja toimintaedellytyksistä. Tämän lisäksi tuetun rakennussektorin tehtäväkuvaan kuuluu vielä asumisen pysyvyyden turvaaminen, asunnotonmuuden vähentäminen ja asuinalueiden kehittäminen.

ARA:n tukimuotoja ovat korkotuettu laina, lainoitukselle myönnetty valtion takaus ja erityisryhmien asuntojen tuotannon investointiavustus. Hallitus päättää vuosittain näihin tarkoituksiin käytettävissä olevan rahoitusvaltuuden. Tuota valtuutuksen euromäärää on nostettu edellisen, Marinin hallituksen aikana, ja se on tälle vuodelle 1 950 miljoonaa euroa. Tämän suuruisen panostuksen pitäisi mahdollistaa 9 300 uuden asunnon rakentamisen.

Tuo summa jakautuu edellisen hallituksen suunnitelman mukaisesti siten, että normaaliin vuokra-asuntotuotantoon käytetään 800 miljoonaa, 530 miljoonalla rakennetaan asumisoikeusasuntoja ja 510 miljoonaa on tarkoitus käyttää erityisryhmien asuntojen tuotantoon.

Viime aikojen matala korkotaso on saanut niin sanotun **vapaan**,

kovan rahan kiinnostumaan rakentamisen rahoittamisesta, ja se on aiheuttanut tilanteen, joka näkyy kohtuuhintaisten asuntotuotannon voimakkaana laskuna. Hallituksen tälle vuodelle myöntämää rahoitusvaltuutta jääkin oletettavasti käyttämättä huomattava määrä. **Uusien kerrostaloasuntojen aloitusten määrä tulee laskemaan** vuodesta 2021 vuoteen 2024 40 prosenttia.

Nykytila

Nyt kun korot ovat lähteneet voimakkaaseen nousuun, ja rakentamisen aloitusten määrä on dramaattisesti romahtanut, oletetaan tuetun asuntotuotannon roolin kasvavan oleellisen suureksi koko rakentamisen, ja aivan erityisesti asuntojen uudistuotannon, sektorilla. ARA:n raportin yksi päätelmä onkin, että nykyisen suhdannetilanteen pitäisi

kasvattaa kohtuuhintaisten asuntojen tarvetta.

ARA:lle tukivaltuuksien myöntämiseen annettu uusi ohjeistus on kesäkuun lopulta (27.6.2023), ja sen mukaan ARA:n tulee edelleen **myöntää korkotukilainoja myös asumisoikeushankkeille**. Tässä on merkille pantavaa, että asuntoministerin uusi ohjeistus on annettu **Petteri Orpon** hallituksen asuntopoliittisen ohjelman ollessa jo voimassa. Oletettavasti tuo ohjeistus on silti laadittu edellisen asuntoministerin toimesta, koska uusi hallitus aloitti 20.6.2023.

ARA ilmoitti tiedotteessaan heinäkuussa, että ”Pääministeri **Petteri Orpon** hallitusohjelman mukaisesta asumisoikeusasunnoille myönnettävän uudistuotannon hankkeiden tukemisen lopettamisesta tiedotetaan erikseen myöhemmin.”

Unto Nikula

Rakennusteollisuuden näkymät synkkenevät

Koronaepidemia, Venäjän hyökkäys ja korkojen nousu ovat saaneet asuntorakentamisen hiipumaan. Heikentyneen kysynnän vuoksi moni

Jouni Vihmo, RT (2020)

rakennusyritys ei ole edistänyt uusia kerrostalohankkeita. **Rakennusteollisuuden RT:n** pääekonomisti **Jouni Vihmo** kertoo asuntotuotannon jatkavan hiipumista ensi vuonna. Vuonna 2022 asuntotuotanto kääntyi laskuun ja pysyy edelleen heikolla tasolla.

Asuntorakentaminen on poikkeuksellisen vaikeassa tilanteessa, mikä heikentää niin asuntojen saatavuutta kuin talouskasvua, työllisyyttä ja verokertymää.

Tarve uusille asunnoille on säilynyt heikosta suhdanteesta ja viime vuosien hyvästä asuntorakentamisen tasosta huolimatta. Kaupungistuminen jatkuu edelleen vilkkaana. Asuntorakentaminen jarruttaa nyt voimakkaasti koko Suomessa. Korkojen

ja kustannusten yhtäaikainen nousu on jäädyttänyt asuntolainauksen ja asuntokaupan. Kotitalouksien uusien asuntolainojen nostot ovat painuneet 20 vuoden takaiselle tasolle. Tarvittaisiinkin keinoja ja päätöksiä riittävän asuntotuotannon ja talouskasvun varmistamiseksi lähivuosille.

Rakennusalan työttömyys on lähtenyt nousuun

– Rakennusala on työllistänyt viime vuosina noin 200 000 henkilöä. Jo kesäkuulta 2023, jolloin Rakennusteollisuus RT julkaisi viimeisimmän asuntotuotannon tasoa ennakoivan asuntotuotantokyselyn, tilanne on muuttunut heikommaksi ja ollaan palaamas-

sa vuoden 2015 tasolle. Ennuste voi olla, että rakennusalan työllisten määrä putoaa 170 000 työllistä vuonna 2024, jatkaa edelleen Jouni Vihmo.

Asuntotuotanto voi kuluvaan vuonna jopa puolittua viime vuoden 38 000 asuntoaloituksesta. Näkymä lähivuosille on myös hälyttävän heikko. Tänä vuonna valmistuvat asunnot eivät kuitenkaan korvaa asuntojen uudisrakentamista. Asuntojen hetkellisen ylitarjonta sulaa ennusteiden

mukaan loppuvuodesta alkaen asuntokaupan toipuessa. Jos mitään ei tehdä, seuraavien vuosien aikana asuntokaupassa ollaankin tilanteessa, jossa tarjolla on lähinnä ei oota. Edes tuettu vuokra-asuntotuotanto pitäisi saada liikkeelle. Myös korjausrakentaminen tarvitsee lisäpotkua.

Rakennusalan vaikutukset yhteiskunnan talouteen kestävät pitkään.

Riitta Salasto

Tilastokeskus Heinäkuu 2023, 15.8.2023

- Rakennuskustannukset nousivat 2,2 % vuodentakaisesta.
- Tarvikepanosten kustannukset nousivat 0,1 % vuodentakaisesta
- Palveluiden hinnat nousivat 3,2 % vuodentakaisesta.
- Kokonaisindeksi nousi 0,4 % edellisestä kuukaudesta.

Perintöverosta mielenkiintoinen selvitys

Raportti *Ihana kamala perintövero: 12 ehdotusta perintö- ja lahjaveron korjaamiseksi* on osa *Kalevi Sorsa-säätiön Eriarvoisuuden vähentäminen* -hanketta. Hankkeeseen on saatu rahoitusta Palkansäätiöltä ja Kuluttajaosuustoiminnan säätiöltä.

Sorsa-säätiö julkaisi elokuussa raportin, jonka mukaan perinnöt ja lahjat keskittyvät jo valmiiksi suurituloisille etenkin Etelä-Suomeen. Vuosina 2017–2019 suurituloisimman tulokymmenyksen osuus perintöjen ja veronalaisten lahjojen arvosta oli 39 prosenttia. Raportti esittää myös 12 ratkaisua perintöveron ongelmien korjaamiseksi.

Perintöverosta luopumiselle ei kannatusta

Petteri Orpon hallituksen ohjelmassa sovittiin perintöverotuksen nk. Ruotsin mallin selvittämisestä. Se tarkoittaisi perintö- ja

lahjaverosta luopumista sekä sen korvaamista saadun omaisuuden luovutusvoiton laajemmalla verotuksella. Toisaalta tilastojen mukaan jo nyt noin 60 prosenttia perinnöistä on verovapaita, sillä ne jäävät arvoltaan alle perintöveron 20 000 euron alarajan.

– Raportin löydökset kertovat siitä, että hallituksen selvityksen kohteena olevat muutokset nostaisivat pieniä perintöjä saavien verotusta, kun perityn omaisuuden luovutuksesta maksettava pääomatulovero yleensä nousisi. Sen sijaan perintöverosta luopuminen hyödyttäisi ennen muuta varakkaimpia sukuja, sanoo raportin kirjoittanut veroasiantuntija ja Sorsa-säätiön toiminnanjohtaja **Lauri Finér**.

– Suurin osa tutkijoista pitää perintö- ja lahjaveroa verraten hyvänä verona, josta on parhaimmillaan hyötyä kansantaloudelle, sillä se jopa lisää kannustimia työhön ja yrittämiseen Finér summaa.

Kansainväliset järjestöt ja suurin osa verotuksen asiantuntijoista pitää perintö- ja lahjaveroa tarpeellisenä. Se on talouden tehokkaan toiminnan kannalta hyvä vero, joka edistää myös tasa-arvoa. Ansiottomasti saajallensa kertyvää omaisuutta on aiheellista verottaa raskaammin kuin esimerkiksi omaan työhön perustuvaa palkkatuloa.

Perintöverossa on korjattavaa

Tilastojen lisäksi raportissa esitetään 12 ratkaisua, joilla perintö- ja lahjaveron maksamista helpotettaisiin ja siitä saataisiin tasapuolisempi veromuoto.

On esimerkiksi kohtuutonta, että perintöveron voi joutua maksamaan ennen kuin omaisuuden saa hallintaansa. Lisäksi omaisuuden arvottamiseen luotettavasti on kiinnitettävä huomiota, jotta saman arvoisesta perinnöstä tai lahjasta maksettaisiin saman ver-

ran veroa. Raportti valottaa myös perintö- lahjaverosuunnittelua, jossa hyödynnetään muun muassa osakelajoituksissa yritystojen sukupolvenvaihdoshuojennusta.

Verosuunnittelu hyödyttää eniten suurituloisia, mistä kertoo osaltaan se, että suurituloisimman kymmenyksen osuus veronalaisista lahjoista oli vuosina 2017–2019 peräti 59 prosenttia.

Lauri Finér on ekonomisti ja Sorsa-säätiön toiminnanjohtaja, Kuva: **Anna Kuokkanen**.

Varsin anteliaan yrityslahjojen verohuojennuksen käytön lisäksi varakkaimmat voivat välttää perintö- ja lahjaveroa muuttamalla matalan verotuksen maahan. Verosuunnittelusta hyötyvät tilastojen mukaan eniten suuria miljoonaperintöjä saavat. Hyvä uutinen on, että tällainen veropohjan vuoto voidaan tukkia lakimuutoksilla.

Raportissa arvioidaan, että perintö- ja lahjaveron uudistus oikealla tavalla, olisi keino vähentää taloudellista eriarvoisuutta ja vahvistaa julkista taloutta väestön ikääntyessä.

Riitta Salasto

Raporttia on saatavissa *Kalevi Sorsa-säätiöltä* ja luettavissa <https://sorsaoundation.fi/category/julkaisut/eriarvoisuuden-vahentaminen/>

Loviisan asuntomessut 2023

Loviisa rakensi symbioosia luonnon kanssa

Loviisan Asuntomessu-alue sijaitsee Loviisanlahden itäisellä rannalla, jonne on rakentunut merellinen **Kuningattarenranta**. Asuinalue, joka on keskellä Loviisan kaupunkia, on ikkuna vastarannalle historialliseen 1700-luvulta peräisin olevaan alakaupunkiin, joka tunnetaan puutarhoista ja vanhoista taloista.

Kelluva kävelysilta mahdollistaa kulkemisen messualueelta suoraan kauniiden suola-aittojen **Laivasillan vierasvenesatamaan** ja edelleen Loviisan torille ja keskustaan. **Messukohteita on 25**. Kerrostalo, rivitalo, pientä omakotitaloja sekä eri asumismuotoja, omistus- ja vuokra-asumista.

Rakentamisen ja herkän luonnon yhteensovitus

Rakentaminen on ollut myös symbioosin hakemista luonnon kanssa. On pitänyt ottaa huomioon rakentamisen vastuu ihmisten, ympäristön ja meren hyvinvoinnista. Omarantaisissa kohteissa on ollut esimerkiksi lintujen pesimä- ja kalojen kutualueita.

Kasvilajivalikoimassa on pyritty luonnolliseen tulokseen, jotta kasvit sopeutuvat merelliseen ympäristöön. Rannan tuntumassa on käytetty luonnonkiveä ja rantapuustoa on säilytetty osittain ja tarkoitus on istuttaa tilalle uusia taimia kaadettujen tilalle.

Loviisassa pääsee joka paikkaan kävellen tai pyörällä. Voi säästää bensakuluissa ja ryhtyä myös elämäntapapyöräilijäksi. Valosaastetta on pyritty minimoimaan – valorauhaa ihmisille ja lepakoille.

Alueen valaistukseen vaikuttaa uuden ja vanhan vuorovaikutus, ei ole isoja, korkeita yleisvalaisimia. Modernin alueen on näytettävä hyvälle myös vastarannan historialliselle vastarannalle.

Kerrostalo - puurakentamisen taidonnäyte

As Oy Loviisan lippulaiva on uuden sukupolven puukerrostalo ja vahva maamerkki Kuningattarenrannan asuntoalueella. Talossa on 33 asuntoa, joista 26 on **Loviisan Asunnot Oy:n** vuokra-asuntoja. Ylimmässä kerroksessa ovat talon yhteistilat: tilava saunaosasto ja yhteiskäyttöinen etätyötila. Rakennus koostuu tehtaassa valvotuissa olosuhteissa valmiiksi tehdyistä **CLT-tilaelementeistä**. Tilaelementit ovat näkyvissä CLT-kattopintojen kautta asunnoissa.

Kodinomaista loma-asumista on **loft-henkisessä Airbnb-koh-**

teessa. Asunto on yksi kerrostalon asuntoja, kaksio Snugg Studio, toisessa kerroksessa. Paikka on hyvä lähellä Loviisan keskustaa ja sataman läheisyydessä, jossa myös lyhytaikaiselle asumiselle on kysyntää. Asunto soveltuu hyvin kakkosasunnoksi tai lyhytaikaiseen kodinomaiseen loma-asumiseen. Pieni hyvän kahvin innoittama sisustus ja hotellimainen luksus saa mielen rentoutumaan.

Asuinrakennukseen johtaa noin 10 m kivetty luiska, joka on kaltevuudeltaan alle 6 %. Ulko-oven kynnys on alle 2 cm. Kerrokseen kuljetaan esteettömästi hissillä.

Loviisan Majakka – Rivitalo istuu maisemaan

As Oy Majakan asunnoista avautuu näköala merelle, osasta asuntoja näkyy linnakesaari **Svart-holm**. Asuntoja on kahdeksan yhdessä kerroksessa. Esittelyasuntoina oli kaksi asuntoa: kolmio **Tiiskeri** ja toinen kahdesta kaksiosista yhdistetty isompi asunto **Loiste**. Avara olohuone-keittiö, avarat ikkunat ja koko asunnon levyiset terassit tuovat kodikkuutta.

Yhtiöllä on myös oma laiturijärjestys mukailee myös merinäköalaa. Monien kaksikerroksisten talojen keittiöt ja oleskelutilat sijaitsevat alakerran sijaan yläkerrassa, jotta merinäköala on aktiivisesti mukana asukkaiden elämässä. Rantasaunat, huvimajat ja pienrakennukset soveltuvat etätyöhön ja vierashuoneiksi. Kaksikerroksissa taloissa 1970-luvun kierreportaat ovat osa sisustusta ja portaiden alle jäävä tila on hyödynnetty.

Kelluva talo keräsi kiinnostusta

Ainutlaatuinen kelluva talo Loviisa on rakennettu **Timberpointin CLT-massiivipuulementeistä TotalPron** valmistamalle kelluvalle perustukselle. Myynnissä oleva, kaksikerroksinen koti on rakennettu kokonaisuudessaan valmiiksi maalla ja asennettu kesällä Kuningattarenrannan kelluvan kadun varteen.

Talo on suunniteltu 4-henkiselle perheelle. Asunnossa voi elää ympäri vuoden; se tarjoaa mahdollisuudet vapaa-aikaan ja etätyöhön. Lämmitys hoidetaan vesilämpöpumpputalokoneistolla, johon on yhdistetty ilmanvaihdon ja lämmityksen. Lämminvesivaraaja varmistaa lämpimän veden riittävyyden.

Kelluvia taloja odotetaan lisää samaan rantalinjaan, rakennustilaa on yhteensä yhdeksälle talolle. Ensimmäinen talo toimii pilottina Suomen olosuhteisiin. Kokemuksia varmasti seurataan mielenkiinnolla.

Seuraavat asuntomessut järjestetään vuonna **2025 Oulussa**, alueen nimiksi on annettu Vaakunanranta. Messut ovat ensimmäiset Oulussa. **Keravan kaupunki** järjestää oman asumistapahtuman kesällä 2024.

Riitta Salasto

Alle 50 m² puurakenteiseen minitaloon mahtuu tupakeittiö ja makuuhuone. Energialuokka A.

Yleisesti omakotitaloissa takka kuuluu sisustukseen ja saunoissa on tehokasta tilankäyttöä, mökkitunnelma on aistittavissa. **Tommy Hellstenin Atrium-talossa** on kuparin väriseksi käsitelty takka. Pesutiloista löytää pientä ylellisyyttä kylpyratkaisuihin. Älykäs valaistus ja led-valaisimet ovat usein ohjattavia.

Puuelementeillä rakennettu Villa Panelon katolla on 10,7 kW:n aurinkovoimaa, kaksi 100 m sävyistä lämpökaivoa ja energiaa säästävää säteilylämmitystä tekevät tästä talosta plus-energiatalon. Puoliksi suljettu keittiö ja kiinteä laatoitettu amme ovat nyt myös tämän päivän sisustusta.

Kotien pohjaratkaisut ja huonejärjestys mukailee myös merinäköalaa. Monien kaksikerroksisten talojen keittiöt ja oleskelutilat sijaitsevat alakerran sijaan yläkerrassa, jotta merinäköala on aktiivisesti mukana asukkaiden elämässä. Rantasaunat, huvimajat ja pienrakennukset soveltuvat etätyöhön ja vierashuoneiksi. Kaksikerroksissa taloissa 1970-luvun kierreportaat ovat osa sisustusta ja portaiden alle jäävä tila on hyödynnetty.

Kelluva talo keräsi kiinnostusta

Ainutlaatuinen kelluva talo Loviisa on rakennettu **Timberpointin CLT-massiivipuulementeistä TotalPron** valmistamalle kelluvalle perustukselle. Myynnissä oleva, kaksikerroksinen koti on rakennettu kokonaisuudessaan valmiiksi maalla ja asennettu kesällä Kuningattarenrannan kelluvan kadun varteen.

Talo on suunniteltu 4-henkiselle perheelle. Asunnossa voi elää ympäri vuoden; se tarjoaa mahdollisuudet vapaa-aikaan ja etätyöhön. Lämmitys hoidetaan vesilämpöpumpputalokoneistolla, johon on yhdistetty ilmanvaihdon ja lämmityksen. Lämminvesivaraaja varmistaa lämpimän veden riittävyyden.

Kelluvia taloja odotetaan lisää samaan rantalinjaan, rakennustilaa on yhteensä yhdeksälle talolle. Ensimmäinen talo toimii pilottina Suomen olosuhteisiin. Kokemuksia varmasti seurataan mielenkiinnolla.

Seuraavat asuntomessut järjestetään vuonna **2025 Oulussa**, alueen nimiksi on annettu Vaakunanranta. Messut ovat ensimmäiset Oulussa. **Keravan kaupunki** järjestää oman asumistapahtuman kesällä 2024.

Riitta Salasto

Talo Ledvancen ja talo Queen´s Stonen rantoja, jonne on jätetty jääkauden aikainen siirtokivi. Kuva: **Raimo Granberg**.

Kerrostalo Lippulaiva on puurakentamisen taidonnäyte. Kuva: **Raimo Granberg**.

Tiivistä rakentamista, Talo Ledvance. Kapea tontti ja hurjat korkoerot tuovat haastetta pihasuunnitteluun. Kuva: **Raimo Granberg**.

Aura Dome -iglu moneen käyttöön yrityksille tai yksityishenkilöille. Kuva: **Katja Karjalainen**.

Rivitalo Majakka, asunto Loiston olohuoneesta. Kuva: **Raimo Granberg**.

Kerrostalokaksio, Snugg Home. Kuva: **Raimo Granberg.**

Villa Havu lastenhuoneessa puolapuut. Kuva: **Raimo Granberg.**

Villa Panelon joogahuone kahdelle. Kuva: **Raimo Granberg.**

Strömforsin tehdasmuseo. Kuva: **Raimo Granberg.**

Asukasliiton väkeä lounaalla Ruukin alueella. Ravintola Mylly. Kuva: **Katja Karjalainen.**

Strömfors Art Galleryn taiteilija **Luru Hirvan** pienoispatsaita, latinolantio taidetta, kuubattarien ylväyttä. Luru Hirva asuu Loviisan maaseudulla. Kuva: **Katja Karjalainen.**

Muranon saarelta Venetsiasta hankittu lamppu. Queen Stone -talossa kuvastaa uutta lampujen värimaailmaa. Kuva: **Raimo Granberg.**

Loviisan asuntomessut 2023

Asukasliiton bussimatka Loviisan asuntomessuille 11.7.2023. Meitä kuljetti Jumbo Bus Oy. Kuva: **Raimo Granberg.**

Ruotsinpyhtään ruukin maisemaa. Kuva: **Raimo Granberg.**

Strömforsin ruukki messujen oheiskohteena

Loviisan **Ruotsinpyhtään kylässä** sijaitseva 1600-luvun lopussa perustettu ruukkikylä on yksi parhaiten säilyneistä ruukkiihdyskunnista Suomessa.

Asukasliiton väki tutustui messuretkellään 11.7.2023 myös Ruukin alueeseen ja saatiin kokea alueen historiallinen tunnelma. Ruotsinpyhtää (ruots. **Strömfors**) on entinen Suomen kunta, joka sijaitsee Itä-Uudellamaalla.

Kunta liitettiin Loviisaan vuoden 2010 alusta yhdessä **Liljendalin** ja **Pernajan** kanssa. **Häaviston** ja **Vastilan** kylät liitettiin **Pyhtäaseen** ja samalla **Kymenlaakson maakuntaan**. Uudelleen maakunta valitsi Strömforsin vuoden 2018 uusmaalaiseksi kyläksi. Slogan ”Tulevaisuuden mahdollisuuksia keskellä historiaa” pitää paikkansa.

Loviisan asuntomessujen aikana kävijämäärä kolminkertaistui Ruukin alueella. Eikä suotta, niin paljon siellä on nähtävää, on mahdollisuus vuokrata kanootteja melontareiteille, patikoida luonnossa ja majoittua. Käsityöläiset pitävät perinnekäsityön puoteja,

museot tarjoavat mielenkiintoista taidetta ja ravintoloissa on hyvää ruokaa ja ohjelmaa.

Ruukkikylässä on useita rakennushistoriallisesti merkittäviä rakennuksia: johtajan kartano, joka toimii nykyään Bed & Bistro ravintolana ja majatalona. Kymijoen läntisimmät haaran vedet pyörittivät Strömforsin rautaruukin vesirattaita yli 250 vuoden ajan, pitäen sepät ja sällit kiireisinä.

Hänen armonsa aikana

Strömforsin ruukki on aina ollut monitoimiyritys. Rautaruukin lisäksi siellä on toiminut saha, mylly ja panimo, krouvi ja tiilitehdas. Omistajiin kuuluvat niin ikään **Anders Nohrström**, **Jacob Af Forselles** ja kauppaneuvos **Antti Ahlfors**.

Syntyvaiheet liittyvät Ruotsin valtakunnan rautateollisuuden vankaan asemaan 1600-luvun kansainvälisillä markkinoilla. Rakennuttaja oli vapaaherra **Johan Creutz** ja toiminta alkoi vuonna 1698.

Vuonna 1781 ruukin omistajaksi tuli vuorineuvos **Henrik af Forselles**, jonka leski **Virginia** peri ruukin 31-vuotiaana. Aika tunnettiin ”Hänen armonsa aikana”. Keskeinen rakennus, punainen kolmikerroksinen puurakennus sai nimen **Armonlinna** ja oli työväen asuintalo.

Antti Ahlstöm osti ruukin ympäröivine maineen vuonna 1886. Hän keskittyi sahatoimintaan. Ruukkialueelle on vahvistettu suojelukaava vuonna 1969 **ensimmäisenä suojelukaavana haja-asutusalueelle Suomessa**.

Aivan kaikista ei seppää tullut, ammatti kulki usein isältä pojalle ja oli arvostettu ammatti ”melkein herrasväkeä” ja heillä oli luontoisetuja. Nykypäivänakin monet tuntevat yhden ruukin tuotteen, ratanaulan, joilla rakennettiin Suomen rautateitä.

Riitta Salasto
Asukasliiton
varapuheenjohtaja, Vaasa

Kolumni

Asumisoikeus – oikeus asua

Asunnot Suomessa jakautuvat hallintamuodon mukaan omistus-, vuokra-, asumisoikeus-, ja osuuskunta-asuntoihin. **Asuntopoliittisessa kehittämisohjelmassa vuosille 2020–2028** nämä asuntojen hallintamuodot ovat asetetut vielä tasaveroiksi: – Eri hallintamuotoja tulee tukea mahdollisimman neutraalisti. Tavoitteena oli: – (...) varmistaa, että asumisoikeusasuminen on kohtuuhintainen ja houkutteleva asumismuoto myös tulevaisuudessa.

Asumisoikeusasuntoja (ASO-asuntoja) on Suomessa tuotettu 1990-luvun alusta, ja määrä on nyt noin 55 000 asuntoa. ASO-malli otettiin suoraan Ruotsista, missä se on huomattavasti yleisempi, kuin Suomessa. Asumisoikeusasuntojen osuus ARA-tuotannosta on kasvanut viime vuosina sekä määrällisesti, että suhteellisesti tuetun vuokra-asuntotuotannon laskettua hyvin voimakkaan vaapaarahoitteen asuntotuotannon vaikutuksesta.

ASO-asunnossa asukas maksaa 15 prosenttia asunnon ”oikeasta” hinnasta ja saa sillä pysyvän oikeuden asumiseen. On myös mahdollista tuottaa vapaarahoitteisia ASO-asuntoja, jolloin tuo ”kynnysmaksu” on 30 prosenttia talon hankinta- tai perustamiskustannuksesta.

ASO-asunnon kuukausittainen käyttövastike on valtakunnallisesti asunnon sijainnista riippuen 20–35 prosenttia matalampaa tasoa verrattuna kunkin alueen vastaavaan vapaarahoitteen vuokra-asunnon kuukausikustannukseen. Käyttövastikkeella katetaan asuintalon pääoma- ja ylläpitokustannukset.

Marinin hallituksen asuntopoliittisessa ohjelmassa oli kirjattuna, että asumisoikeusjärjestelmää uudistetaan ja sillä vahvistetaan asuntokannan kohtuuhintaisuutta. Nykyhallituksen ohjelmassa kyseinen kohta on ty-

pistetty muotoon: – Ei myönnetä tukia uusille asumisoikeuskoh-teille.

Eli tämä asumusten hallintamuodon uudistaminen ja kehittäminen tulevat olemaan jäädytetyinä ainakin tämän hallituksen vallassa olon ajan.

Asumisoikeusantojen raivaaminen pois asuntojen valikoimasta on yksi **Petteri Orpon** hallituksen asuntopoliittikan tavoitteista. Tuon kirjauksen tarkoituksena on ilmiselvästi poistaa tämä asunton hallinnan välimuoto sotkemasta varsinaista kovan rahan omistusasuntomarkkinaa.

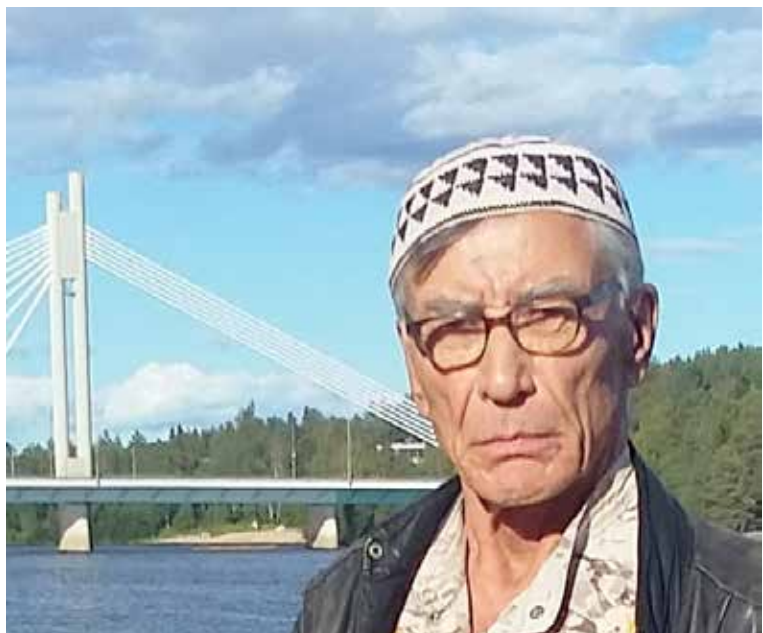
Kovan rahan asuntomarkkinnoita myötäilevässä katsannossa ASO-järjestelmä näkyy jonkinlaisena häiriötekijänä. Asumisoikeusasukas voi näyttää sieltä päin katsottuna markkinahäiriköltä, joka ei suostu kymmenien vuosien velkavankeuteen, eikä altistu asunnon arvomuutoksiin aina kulloisenkin markkinatilanteen mukaan.

ASO-asunnot ovat arvomuodostukseltaan sidottu rakennuskustannusindeksiin, eli asuntojen arvot eivät heilahtele sen enempää ylös, kuin alaskaan ja ovat siten kokonaan ulkona vapaan ja villin asuntomarkkinan niin laskun kauhistuksesta, kuin nousun huumastakin.

Nykyhallituksen asuntopoliittinen ”kärkihanke” on hallitusohjelmassa muotoiltu niin, että jokaisella suomalaisella pitää olla oikeus omalla ahkeruudellaan, työllään hankkia omistusasunto. Siinä sitä palataan taas sinne **Saarjärven Paavon** aikoihin.

Itse pitkäaikaisena asumisoikeusasukkaana olen tottunut ajatuksen, että on aivan sama kuka tai mikä nämä ympärilläni ovat betonielementit omistaa. Minulle riittää, että minulla on tässä pysyvä oikeus asua.

Unto Nikula
Rovaniemi, Korkalovaara

Onko aika muuttaa perustuslakia?

Päivystäjää on viime aikoina alkanut aikuisen oikeasti askarruttamaan kysymys, pitäisikö maamme perustuslakiin lisätä reunaehto (Amerikoissa ”amendment”), joka muotoiltaisiin:

– Suomen kansalainen on fyysinen henkilö, jolla on nettiyhteys ja joka sitoutuu olemaan vaivamatta palvelun tarjoajia muulla tavalla kuin sähköisesti.

Tällä lisäyksellä saataisiin ensinnäkin segregatio harmoniseksi. Ns. vaakatasoinen erottele, etnisen taustan, tulojen ja koulutuksen jne. tapahtuva saa parikseen pystysuuntaisen erottelun, joka tehdään ikäakselilla, 0 - 100 v. Tulee kaunis graafi, kun myös ikäihmiset saadaan kunnolla syrjäytettyä.

Isännöinnissä ollaan jo täydessä vauhdissa

Tiedottaminen osakkaille on yhä enemmän ns. **taloportaalien varassa**. Se, että samalla on lisääntynyt hallituksen jäsenten yhteystietojen poistaminen tai piilottaminen, on ollut vääjämätön seuraus tästä. Portaalia on helppo markkinoida sillä, että näin hallituksen jäsenten ei enää tarvitse uhrata arvokasta aikaansa naapureiden kanssa rupateluun.

Kannattaa silti miettiä sitä, että kun kaikki tieto kulkee isännöin-

nin kautta, on siinä aina ”esipesun” riski. Saako hallitus todellista tietoa asumisen laadusta, valtaosaltaan isännöinnistä riippuvista asumispalveluista? Tässä tulee pari vanhan kansan sanontaa mieleen: ”hallituksen jäsenet valitaan ensisijaisesti vertaistensa joukosta” ja ”jos kaiken kertoo, ei tiedä itse mitään”.

Päivystäjää on jo jonkin aikaa kiusannut myös se, että isännöintitoiminta käyttää surutta hyväkseen toimintansa kuluttajalainsäädännön kannalta harmaata aluetta. Asunto-osakeyhtiön hallitus kilpailuttaa ja sopii isännöinnistä. Sopimuksessa on tarkoin lueteltu toimeksiannon palvelut ja niiden hinnat. Jossakin kohtaa sopimusta on luettelonomaisesti kerrottu erillispalvelut, isännöitsijätodistukset, kopiot jne. ja niiden hinnat.

Päivystäjä on vuosien varrella törmännyt lukuisiin tapauksiin, joissa näiden hinnat ovat nousseet ja tullut uusia erikseen veloitettavia palveluita. Hinnan nousu tapahtuu pääsääntöisesti isännöinnin yksipuolisella ilmoituksella ja uudet veloitettavat ”liukuvat” mukaan verukkeella ”sähköinen versio on ilmainen”. Päivystäjä joutuu yhä uudelleen kysymään itseltään, eivätkö hallitukset ymmärrä, että ”Osakkaan omista varoistaan maksama erillismaksu on sekin osa asumisen kustannuksia”. Näiden kusan-

nusten kurissa pitämiseen hallituksen jäsenet ovat sitoutuneet suostuessaan ko. luottamustehdävään.

Osakasrakenne ei nuorene

Säännöllisin väliajoin kuulee väitettävän, että joka kerta kun keskimääräisen taloyhtiön asukkaat vanhenevat vuodella, tulee seniorikategoriaan uusia digitaalisia. Juu – kyllä pitää paikkaansa, mutta samalla tapahtuu myös erkaantumista digimaailmasta. Se on kovan tavaran osalta ollut sidoksissa työpaikkaan, eikä eläkkeelle jäädessä saa työläppäriä läksiäislahjaksi.

Kun asukkaat siirtyvät toimimaan yksinoman mobiilisti, kapeene isännöitsijätoimistojen palveluanti. On turhaa spekuloida sillä, miten toimitaan muutaman digisukupolven kuluttua. Nämä asiat on suhteutettava tämän päivän vaatimuksiin ja ennen kaikkea:

– Emme saa viedä ihmisiltä asumisen perusoikeuksia sillä verukkeella, että he eivät ole palveluntarjoajien odotuksia vastaavia nörttineroja.

Pitäkää huolta edellisistä sukupolvista myös nettimaailmassa!

Hyvää alkavaa syksyä,
Hans Duncker

VAKUUTA VIISAASTI

SYKSY ON VAKUUTUSTEN KILPAILUTTAMISEN AIKAA – SÄÄSTÖJÄ SAATAVILLA

S U O M E N V A K U U
T U K S E N O T T A J I E N
K E S K U S L I I T T O R Y

Pimenevät illat ja lähestyvä talvi nostavat aina vakuutusturvan riittävyys pinnalle. Tämä näkyy selvästi vakuutusten kilpailuttamisenvahvana lisääntymisenä. Samalla kun varmistetaan että kaikki oleelliset riskit on vakuutettu, tarkistetaan myös, että oma ratkaisu on hinnaltaan kilpailukykyinen ja ei makseta liikaa.

Vakuutukset ostetaan aina vain vuodeksi kerrallaan, vaikka ne automaattisesti jatkuvatkin vuosittain. Vuosittain vakuutusyhtiö uudistaa hintoja ja aika usein myös ehtoja ja vakuutuksenottaja hyväksyy nämä muutokset maksamalla uuden korkeamman vakuutusmaksun.

Osalla kilpailuttaminen jää kuitenkin tekemättä koska se koetaan hyvin työlääksi. Yrityksillä on mahdollisuus ulkoistaa tämä työ vakuutusmeklarille, mutta kuluttajilla vaihtoehtot ovat kovin vähissä:

- Käyttää itse aikaa ja tehdä tarjouspyynnöt eri yhtiöihin
- Yrittää tehdä netistä vertailua eri yhtiöiden välillä
- Ottaa vastaan vakuutusyhtiön edustaja
- Jalkautua vakuutusyhtiöihin varaamalla etukäteen aikoja tapaamisiin

Hyvä alkua on kaivaa vakuutuskirjat esille ja käydä oma sisäinen keskustelu seuraavasta:

- Mitkä riskit ovat tärkeitä vakuuttaa?
- Mikä on oma riskinkantokyky (omavastuu)?
- Mikä on vuosittainen kustannus koko vakuutusturvasta?
- Minkä kustannuksen on valmis kantamaan?
- Koska vakuutukset on viimeksi kilpailutettu?
- Kuinka tyytyväinen olen nykyiseen vakuutusyhtiöön?
- Mitkä yhtiöt olisivat itselle mieluisia vaihtoehtoja?

Parhaan hinnan vakuutuksenottaja saa ottamalla tarjouksia vastaan yhtiöiden yrittäjäedustajilta. Mistä sitten löytää eri yhtiöiden parhaat edustajat, on hyvä kysymys? Soittoakaan ei tule juuri silloin kun itse kokisi sen tarpeelliseksi ja yhteystiedot loistavat poissaolollaan?

Suomen Vakuutuksenottajien Keskusliitto on tunnistanut tämän ongelman ja tarjoaa ilmaista kaikille saatavilla olevaa tukimateriaalia sivuilla **www.vakuutuksenottaja.fi**. Kannatusjäsenille on lisäksi tarjolla henkilökohtaista palvelua esim. tämän kilpailutuksen toteuttamisen neuvontaan ja tukeen tai vakuutusturvien vuositarkastukseen.

Timo Kyyriäinen
Puheenjohtaja
Suomen Vakuutuksenottajien Keskusliitto ry
www.vakuutuksenottaja.fi

Asuntoreformiyhdistys vaikuttaa yli sadan vuoden kokemuksella

Asuminen & Yhteiskunta esittelee yhteistyössä asuntopolitiikan vaikuttajayhteisöjä. Vuorossa on 1910 perustettu **Asuntoreformiyhdistys**, joka aloitti nimellä ”**Yhdistys yleishyödyllisen rakennustoiminnan edistämiseksi**” ja 1919 vaihtoi nimen nykyiseen Asuntoreformiyhdistys. Jatkossa käytetään jutussa lyhennettä **ARY**.

ARY:n johtohahmo **Einar Böök** luonnehti vuonna 1911 asuntokysymystä monitahoisella, ongelmaa ratkaisevalla tekstillä: – Parempien ja huokeampien asuntojen hankkimiseksi kaikille kansankerroksille ponnistellaan taloudellisilla ja teknisillä, laisäännöllisillä ja hallinnollisilla keinoilla sen tähden, että asuntokysymys on ihmisille elinkysymys, – sen tähden, että se on kulttuurikysymys.

Asuntokysymys ja kansalaisyhteiskunnan vahvistaminen

ARY:n toiminta alkoi toisella sortokaudella 1910–1917, joka tähtäsi maamme venäläistämiseen. Aktiiviset kansalaiset ryhtyivät vastatoimiin ja perustivat eri tarkoituksiin yhdistyksiä ja osuuskuntia, ja työväenliikkeestä tuli voimatekijä. Taustalla vaikutti uusi monitieteelliseen tutkimukseen ja tilastointiin perustuva sosiaalipoliittika.

Suomessa oli uudistuksien kautta valmiuksia siirtyä köyhiä ihmisiä nöyryyttävästä vaiwashoidosta uusiin järjestelmiin ja ihmisarvoisen asumisen toteuttamiseen. Näkökulma linjattiin kaupunkiasumiseen. Maan väkiluku oli 2,9 miljoonaa, kaupunkia noin 40 ja kaupunkiväestön osuus 15 prosenttia. Helsingissä oli jo 93 000 asukasta, ja siellä ja muissa kaupungeissa keskustojen kaava-alueilla asuntorakentaminen noudatti aikakautensa arkkitehtuuria ja vaatimuksia myös vesi- ja viemäriverkoston osalta.

Keskustojen asukkaat olivat säätyläisiä, virkamiehiä ja porvaristoa, joskin piharakennuksissa ja ahtaissa kellar- ja ullakkoasunnoissa asui myös työväkeä. Työväestöllä oli asuntopula ja ala-arvoiset asuinolot. Huono-osaisin

Puu-Käpylä, Pohjolankatu 14, Helsinki. HEKAn 100-vuotias, keväällä 2023 remontoitu puutalokohde on puistokaupungin vehreyteen ja yhteisöllisyyteen ihastuneiden jatkuvassa suosiossa. Kuva: **Katja Karjalainen**.

väestö asui kaava-alueiden ulkopuolella. Köyhälistö kyhäsi haalistamaan tarvikkeista mökkejä ja hökkeleitä, joissa asuttiin ahtaasti, useita perheitä yhdessä huoneessa. Talvipakkaset, huono ravitsemus ja hygieniä, tartuntataudit, jyrksijät ja syöpäläiset lisäsivät ennen aikaisia kuolemia.

Ahtaudesta seurasi riitoja ja väkivaltaa, myös rikollisuutta ja lasten heitteille jättöä.

– Siveellinen kurjuus kulkee käsi kädessä ruumiillisen kanssa.

Toki työväki itsekkin yritti parastaan. Jo 1800-luvun lopulla työläiset olivat perustaneet osakeyhtiöitä ja rakentaneet asuinkerrostaloja Helsinkiin ja myöhemmin myös maaseutukaupunkeihin. Yleensä osaketaloissa asiat hoidettiin hyvin ja yhtiöt menestyivät.

Neuvontaa ja mallipiirustuksia

ARY:n alkuvaihe oli jäsenten hankintaa ja hallinnon järjestämistä. Yhdistys anoi ja sai rahoitusta. Jäseniä saatiin virkamiehistä, arkkitehteistä, poliitikoista, yrittäjistä. Keskeinen toimintatapa oli neuvonta. Laadittiin mallipiirustuksia ja mallisääntöjä yhteisöille. Omassa julkaisusarjassa kerrottiin kiinnostavasti ulkomaiden ratkaisusta kuten **englantilaisesta puutarhakaupungista** ja **Itävallan yleishyödyllisestä asuntorahastosta**. Suurimpia

ponnistuksia olivat **Asuntokongressien** järjestäminen vuosina 1917, 1925 ja 1937. Moni tavoite toteutui, vaikka itsenäistynyt Suomi oli köyhä ja toipui sisällissodasta. ARY ajoi ideaansa, jossa **valtio ja kaupungit ryhtyisivät lainoittamaan yleishyödyllistä asuntotuotantoa** viihtyisine asuinympäristöineen.

Helsinki tarttui ideaan, mutta ei aivan toivotulla tavalla, vaan kerrostaloja ja pieniä vuokra-asuntoja tuottamalla. **Helsingin kaupungin asunnot HEKA Oy**:n edeltäjä, puolikunnallinen **Helsingin Kansanasunnot Oy** perustettiin vuonna 1919, jonka osakkaaksi tuli myös ARY. Eduskunta myönsi ARY:lle 20 miljoonan markan määrärahan yleishyödyllisen rakentamisen lainoitukseen koko maassa.

Puu-Käpylä - Olympiakortteli ja Aravalainoituksen syntyminen

Puutarhakaupunki työväestön asuinalueena tuntui aikanaan utopistiselle, mutta ARY:n jäsenet olivat innovatiivisia ja taloudessa taitavia. Syntyi **Helsingin Käpylä ja puiset, kaksikerroksiset vuokratat**. Puurakentaminen oli kivrakentamista edullisempaa. Rakentajiin kuului Helsingin Kansanasuntojen lisäksi yksityisiä yrittäjiä ja yhtiöitä.

Puu-Käpylässä oli 584 huoneistoa ja omakotitaloissa noin 400

asuntoa 1920-luvulla. Vuoden 1971 asemakaava säilytti puukerrostaloalueen - myös ARY:n vaikutuksesta. Asukkaat viihtyivät kauniilla ja väljästi rakennetulla alueella.

ARY:n puheenjohtaja **Yrjö Harvia** ja **Osuusliike Elannon** toimitusjohtaja **Väinö Tanner** yhdistivät voimansa 1930-luvun lopulla. He saivat aikaan **osuustoiminnallisen Hakan**, josta ARY hankki yhden osuuden. Haka oli rakentamassa mm. Käpylän Olympiakylää, josta asunnot myytiin asukkaiksi sitoutuville. Haka-aate levisi muihin kaupunkeihin, mutta Helsingin Hakasta tuli aikanaan **yleishyödyllinen Valtakunnallinen Vuokratatlo-osuuskunta VVO**, joka nyt toimii vuokra-asuntomarkkinoilla pörssiyhtiö **Kojamo Oyj**:nä.

Toiminta hiljeni talvi- ja jatkosodan aikana. Jälleenrakennuksessa ei oltu eturintaman aktiiveja. ARY:n aiempi ideointi ja työ silti vaikuttivat. Haka sisaryrityksineen keskittyi **kerrostatlotuotantoon**, ja **yleishyödyllinen rahoitusidea** toteutui **Aravassa** (1949), josta valtion asuntolainoitus varsinaisesti alkoi. Aravan tilalle perustettiin **Asuntohallitus** (1966), nykyisin **Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus ARA**. ARY kiinnittää edelleen huomiota aravan uudistamistarpeisiin muuttuvassa yhteiskunnassa.

Asuntoreformiyhdistys – avoin asumisen keskustelupaikka

Nykyään ARY:n tarkoitus on sama: **Yleishyödyllisen asuntotuotannon edellytysten kehittäminen ja asuntopoliittinen valistustyö**. Yhdistys kokoaa asumisen ja rakentamisen vaikuttajia pohtimaan asunto-ongelmien ratkaisuja. Se seuraa asuntomarkkinoita myös väestöltään vähenevillä seuduilla. Yhdistys järjestää seminaareja, harjoittaa julkaisu- ja tutkimustoimintaa sekä antaa lausuntoja.

Yhdistyksessä on toiminut vahvoja vaikuttajia, kuten presidentit **J.K. Paasikivi** ja **Mauno Koivisto**. Arkkitehti **Alvar Aalto** toi esiin funktionalismia ja sosiaalipoliitikko **Eino Kuusi** asumisen tasovaatimuksia. Viimeisimpiä puheenjohtajia ovat olleet ylipormestari **Teuvo Aura**, ministeri **Erkki Tuomioja**, VVO:n toimitusjohtaja **Ben Grass** ja Vantaan apulaiskaupunginjohtajat **Hannu Penttilä** ja nykyinen **Tero Anttila**.

Tuula Laukkanen

*Yhteiskuntatieteiden lisensiaatti, eläkkeellä oleva tutkija
Asukasliitto ry:n hallituksen jäsen ja ARY:n jäsen*

Tuula Laukkanen.

Lähteinä käytetyt teokset **Esko Nurmi**, 2010: Alussa oli helahuone. Asuntoreformiyhdistys 1910-2020

Matti Klinge – Laura Kolbe 2007: Helsinki Itämeren tytär. Lyhyt historia.

Väinö Tanner 1966: Näin Helsingin kasvavan.

Ajankohtaista sähköstä

Sähkösopimustyyppit

Määräaikainen: Perusmaksu ja kilowattihinta, määräaika, sitova yleensä kahden vuoden sopimus. **Määräaikainen kiinteä hinta,** johon asiakkaan sähkönkäytön ajoittaminen vaikuttaa nostavasti tai laskevasti sähkön pörssihinnan mukaan.

Toistaiseksi voimassa oleva: kiinteä hinta. Myyjä voi muuttaa hintaa ilmoittamatta siitä etukäteen.

Pörssisähkö: sähkön hinta määräytyy sähköpörssin hinnan ja sen päälle sovitun marginaalin ja perusmaksun mukaan.

Pörssisähkö suojausmahdollisuudella: sidottu pörssihintaan,

mutta voi ottaa esimerkiksi kuu-kauden suojausjakson. Sähkön kulutuksessa säästäminen kannattaa aina.

AY

*Lähteet:
Energiavirasto,
Energia-teollisuus ry*

Voimakkaat tuulet vaikuttavat oleellisesti sähkön hinnan kohtuullisuuteen. Kuva: **Riikka Kalmi**.

Aalueilla tapahtuu

Helsingin keskiaikapäivä – huima kasvutarina

Pyhän Laurin kirkon kello soittavat keskiaikaista kutsusäveltä. Keskiaikainen kirkko täyttyy luennoista ja messusta kiinnostuneista ihmisistä. Pappilan vehreään puistoon on levittäytynyt kippojen, kankaiden ja rasvojen kaupustelijoita, mutta vaihtokaupan sijaan tuotteet vaihtavat omistajaa rahalla.

Hiekkakentältä kuuluu miekkokojen kilinää ja panssareiden kolinaa, puistosta keskiaikaista musiikkia ja nuolien suihkinaa ja viereisen koulun pihalla askarrelaan kilpiä. On jälleen aika viettää Helsingin keskiaikapäivää **kivikirkon ympärillä ja pappilan puistossa Vantaalla**.

Keskiaikapäivä on vapaaehtoisten ja yhteistyön taidonnäyte. Tänä vuonna kahdeksatta kertaa järjestetyssä tapahtumassa 12.8.2023 vieraili jo yli 20 000 kävijää.

Helsingin keskiaikapäivä Vantaalla?

Miksi tapahtuman nimenä on Helsingin keskiaikapäivä? Helsingin on historiallisista lähteistä otettu alueen keskiaikainen nimitys. Keskiajalla alueesta ei puhuttu Vantaana eikä Helsingin kaupunkiaakaan ollut vielä olemassa. Tapahtumassa halutaan luoda kävijälle mahdollisimman aito aikamatka menneeseen ja myös tapahtuman nimi on haluttu hakea historiasta.

Vantaa-Seura ja **Tikkurilan seurakunta** tuottavat Helsingin keskiaikapäivä -tapahtumaa, ja se saa kiitosta ainutlaatuisesta tunnelmastaan ja monipuolisesta ohjelmasta. Tärkeänä kohderyhmänä ovat lapsiperheet ja kaikki on ilmaista. Seurakunta ja Vantaa-Seura huomasivat toimivansa samalla alueella ja aloitettiin saumaton yhteistyö, johon tu-

Helsingin keskiaikapäivän ohjelmanumerot tehdään keskiajan hengessä. Kuvassa esiintyy tanssiryhmä **Soldans**. Kuva: **Olli Leino**.

livat mukaan myös tapahtumajärjestäjä tapahtumanjärjestäjä **BRQ Vantaa Festival** ja **Vantaan kaupunki**. Aluksi toimijat kokosivat yhteistä esitettä alueen kesätapahtumista ja vuonna 2014 järjestettiin **Kirkonkylän kesän** avaus keskiajan hengessä.

Suur tapahtuma aidossa keskiaikaisessa miljöössä

Helsingin keskiaikapäivä järjestettiin ensimmäisen kerran vuonna 2016 ja sateisessa säässä puistoon saapui viitisen sataa kävijää tutustumaan keskiaikaistyyliin

ohjelmaan. Me järjestäjät olimme tähän kovin tyytyväisiä. Tiesimme, että tapahtumallamme on suuri potentiaali, mutta emme vielä siinä vaiheessa ymmärtäneet olevamme keskellä konseptia, jonka tuottamasta Helsingin keskiaikapäivästä kasvaa muutamassa vuodessa yksi Vantaan suurimmista tapahtumista sekä yksi Suomen suosituimmista keskiaikamarkkinoista.

Kotiseutuyhdistys Vantaa-Seuran puheenjohtajan ja toiminnanjohtajan tausta arkeologeina sai yhdistyksen aikoinaan haaveilemaan keskiaikatapahtumasta. Juuret ovat historiassa ja tapahtumalle on tarjolla upeat puitteet aidossa keskiaikaisessa miljöössä Helsingin pitäjän kirkonkylässä, pääkaupunkiseudun entisessä keskuksessa Vantaalla.

Vapaaehtoisten ja ammattilaisten yhteistyö on tärkeää

Tapahtuma tuotetaan hyvin niukoin resurssein eikä sen toteutuminen olisi mahdollista ilman sitoutuneita ja laajaa joukkoa vapaaehtoisia sekä palkattua, osaaavaa henkilökuntaa. Vapaaehtoiset hoitavat tapahtumassa hyvin monenlaisia tehtäviä. He elävöittävät tapahtumaa pukeutumisellaan ja näytännöillään, jakavat esitteitä ja tietoa, paistavat ja myyvät lettuja, tyhjäävät roskik-

sia, auttavat eri toimintapisteillä ja somettavat.

Vapaaehtoiset huolehtivat siitä, että vierailijan on helppo olla tapahtumassa, kaikki on aamulla paikoillaan ja rakennettuna ja puisto illalla tyhjänä sekä siistinä. Vapaa-ajallaan osa vapaaehtoisista rakentaa kojuja ja kärryjä sekä ompelee rekvisiittaa tapahtuman käyttöön. Jotta tapahtuma voi olla kävijöille ilmainen, ovat Vantaan kaupungin ja Helsingin kaupungin rf:n taloudelliset avustukset välttämättömiä.

Tietoa uusillekin vantaalaisille

Oleellista on, että tapahtumassa on kaiken huvituksen lisäksi tiedollinen puoli. Tapahtumassa järjestetään sekä opastuksia, luentoja ja tietoisuuksia, joilla kerrotaan yleisesti keskiajasta, mutta myös Vantaan historiasta.

Huimaa vauhtia kasvavassa kaupungissa, jonka historia kaupunkina on lyhyt, mutta maaseutupaikajanaan sitäkin pidempi, on suuri tarve historiatiedon tuottamiselle. Tapahtuman avulla halutaan auttaa vantaalaisia löytämään juuret ja identiteettiä sekä viihtymään paremmin kasvavassa kotikaupungissaan.

Riina Koivisto
Vantaa-Seura ry,
toiminnanjohtaja

Infokujalla, kirjoittaja, iloinen Riina Koivisto keskellä kuvassa keskiaikaisessa puvussa ja valkoisessa huivissa. Kuva: **Olli Leino**.

Kierrätysidea

Kierräsideat facebookissa on saanut jo 79 889 jäsentä.

Tarjotin vanhoista piirongin kahvoista

Käytin vanhaa valokuvakehystä johon liimasin vanhan piirongin vetimet/kahvat.

Tarjottimen pohjassa on myös nupilliset vetimet, mistä tuli tarjottimen jalat.

Liiman nimi on **Bison**.

Kuva on servetti, joka on servetti lakalla kiinnitetty pahviin. Lakan nimi on **Decoupage & Serviette**.

Marita Jauhianen
Kalajoki

Lautapalttoosta maailmalle

Voiko arkkujen valmistuksesta, hautajaisista ja kuolemasta tehdä hauskan kirjan? No, jos ei nyt ihan hauskan, niin ainakin valoisia ajatuksia herättävän kirjan Lautapalttoo. Se on **Anna Englundin** esikoisteos, jossa arkut saavat **Elenan** taitavissa käsissä kauniin silkkinen sisuksen ja unelmat lentävät pienestä pohjalaiskylästä maailmalle, avarampiin kuvioihin.

Lautapalttoossa on vahva tunnelma. Elena on arkkutehtaan perinteen jatkaja. Hänen työhään oli topata lauta-arkku ulkoapäin mustalla ja sisältä valkoisella silkikankaalla. Tarkkaa työtä oli vieressä vaatimassa arkussa makaavan vainaan vaimo **Manta**, vaikka ei vuodattanut kyyneltään hautajaisten aikoihin.

Ei synkkä kirja

Hautajaiset, arkun rakennus ja kuolema, ovat rankkoja aiheita, mutta Anna Englund ei myönnä tehneensä synkkää kirjaa.

– En pidä aihetta synkkänä, enemmänkin toivoo herättävänä. Isoäitini vanhemmat olivat arkuntekijöitä Kokkolassa 1930-50 luvulla, heillä oli kirstuverstas. Olen kuullut äidiltäni tarinoita heistä jo lapsena. Kuolema on inspiraation, pelon ja rakkauden lähde. Rajallisuuden käsite muokkaa toimintaamme ja ellei kuolemaa olisi, tuskinpa jaksettaisiin filosofoida.

Kirjassa kuvataan, miten arkku oli kulkuväline kahden maailman välissä, eräänlainen asuste, ikuisen sänky. Pohjanmaalla arkkujen valmistukseen suhtaudutaan

– Olen kasvanut ympäristössä, jossa naiset ovat työntekijöitä, vahvoja ja osaavia, vasarat pysyvät kädessä, sanoo **Anna Englund**. Kuva: **Hilkka Kotkamaa**.

suorasukaisen realistisesti, kuten kaikkeen muuhunkin, ovathan elämän kuviot selvät.

Kaupunkielämä kulttuurissa

Elena on tiukasti jalat maassa oleva nainen, pragmaattinen ja käytännöllinen, mutta ei niin paljon etteikö rakkaus sekoittaisi päätä. Elena on myös kiltti ja rauhallinen, tosin tiukan paikan tullen hänestä löytyy voimaa ja juonikkuutta.

Kuuntele sydäntäsi

Anna Englundin kirjan opetus on kaunis: valitse elämäsi tie sydäntäsi kuunnellen. Onnellinen voi olla myös itsellinen nainen. Elena tiesi paljon ompelemisesta ja kuolemasta, mutta kovin vähän muusta. Ystävä **Lydia** on valokuvaaja ja taiteilija ja tietää paljon kaikesta, kun hänen kotinsa seinillä oli niin paljon kirjoja. Niin Elena arveli tullessaan Lydialle kylään Helsinkiin.

– Kautta historian on ollut rohkeita naisia, jotka ovat eläneet omannäköistä elämää piittaamatta säännöistä. Me emme vaan saa näistä paljon lukea, koska historia on usein miesten historiaa. Kirjassani käsitellään myös luokkeroja, väljemmin tosin.

Helsinki oli vapautta, uutta ja ihmeellistä Elenalle. Lautapalttoo saa kaksoisvalotuksen viehätystä siitä, kun maaseudun tyttö sai kurkistaa Helsingin taiteilijaelämän juhlapuolta, shampanjaan kuplintaa kristallilaseissa. Ja helsinkiläistyttö löytää maaseudulta uutta tunnetta elämäänsä, kuviinsa, työhönsä.

– En ole ikinä ajatellut etten naisena pystyisi johonkin, sellainen peukalo keskellä kämmen-tä-tyyppinen nainen on minulle vieras. Tämä voi toki olla sukuni naisten ominaisuus mutta liitän sen kyllä pohjalaisuuteen. Tämä on ehkä juuri ilmennyt kontrastin kautta, kun muuttaessani Helsinkiin huomasin että asioita ei tehäkään itse.

Hilkka Kotkamaa

Kesän teatteri puhuttelee ja viihdyttää

Kesäteatteri on suomalaisten rakastama kulttuurielämys ja viihdemuoto, joka on ihmisille ja perheille kokonaiselämys. Siihen kuuluu teatteri luonnon keskellä, väliaikatarjoilu makkaroineen ja kahveineen.

Bodattujen sielujen talo

Heikki Paavilaisen käsikirjoittama ja ohjaama kantaesitys **MAALASPOIKA OON** vie **Sappeen kesäteatterissa** meidät näyttävälle matkalle Kiiminkijoen varrelta kohti kaupunkia, kertoen taiteilijan tarinaa sinisten silmälasien takana.

Se on nk. hyväksytty **Mikko Alatalo** -tarina. Yhdentoista virran maan tasokas vaihe ohitetaan, mutta muuten kokonaisuus piirtyy hyvin. Hänhän on tavattoman monipuolinen lauluntekijä nuoruuden rokkarivaiheesta ihmissuhdeballadeihin. Känkkäräkkää ei unohdeta. Lastenkulttuuri on niissä arvossaan.

Elämäkerrallinen musikaali tarjoaa unohtumattomia kappaleita Alatalon laajasta musiikillisesta repertuaarista, lämpöistä huumoria, hauskoja kommelluksia sekä koskettavaa ikävöintiä toisen ihmisen luo.

Musiikillinen tribuutti, kun nianosoitus on komea. Esitys ei unohda edes sitä, että Pirkanmaan kansanedustajana 2003–2019 eli neljä kautta toiminut Senaattori hankki Sappeelle vievän asfalttien kaudellaan.

Alatalon tunnen henkilökohdaisesti jo 80-luvun alkupuolelta *Ajolahti*- elokuvan ajoilta. Hän oli 17–19-vuotias nuorisotähti, kun **Mikko Niskanen** teki loppukauden vaikuttavan työttömiennuorten kuvauksen.

Lavalla Alataloa esittää **Aleksi Aromaa**, aikalailla Mikon oloinen laulujen tulkitsija. **Mikko Huoviala** on **Juice** ja **Valtteri Aaltonen** **Harri Rinne**, joka peilataan

humoristisena kansatekijänä.

Suhde kahteen elämän naiseen, hippien ajan **Marjaan** ja myöhemmän iän **Seijaan**, on arvostavasti esillä, perhe-elämän aikataulu- ja talonmyyntiongelmia unohtamatta.

Mira Luoti on luotu myös teatterinäyttämölle. Hän valloittaa lavan aina, vaikka tekisi kärrynpyörän. Toisen puoliajan alun riehakkuus vaihtuu suruun. Luoti on koskettava enkeli/kuolleen vaimon hetkessä kukkatarhassaan.

Olga Lepistö on myös hyvä Seijana, joka tuo järkeä miehen elämään. **Heidi Kirves** on esityksen vahvin laulava näyttelijä, kuten aina Apian ja Sappeen kesälavalla. Hänen äitinsä on myös vaikuttava.

Minulle uusi oli Alatalon jo 1991 julkaisema ja yhdessä **Harri Marstion** kanssa duona esittämä *Bodattujen sielujen talo*, joka on kuvaava nimi yhteiskuntakriittisen rockarin ja toimittajan vaiheista Lapin ja hiihtokeskuksen laskettuuoppaaksi.

Kivinokassa viihdyttävä laulunäytelmä

Markku Pöläsen kirjoittama *Kuningasjätkä* laulunäytelmä, joka sijoittuu 1950-luvun Suomeen. Tukkijätkät ottavat mittaa toisistaan ja naiset pyörivät mielessä. Elokuva valmistui jo 1998, johon näytelmä perustuu.

Pidän paljon Pöläsen romanttisista maalaisdraamoista **Onnenmaasta** lähtien. **Teatteri Tuli** teki sen pohjalta näytelmän Pasilan kalliolle, Eläintarhan koulun pihalle. Kuluneena kesänä Teatteri Tuli esitti **Kivinokan kesäteatterissa** Kuningasjätkää. Kivinokka on helsinkiläisten duunarien vapaa-ajanviettoalue vuokramökkeineen. Sen teatterissa paneuduttiin sodanjälkeiseen maalaismaisemaan ja tukkilaiselämään.

Aleksi Aromaa (etualalla) on mainio Mikko Alatalo. Tiiviissä yhteiskuvassa muut esiintyjät, joista **Heidi Kirves** ja **Mira Luoti** (lähinnä Aromaata) erottuvat lauluäänellään. Kuva: **Daniel Paul**.

Joni Leponiemi (edessä) on uusi kyky Irwinin osassa. **Ilkka Koivula** ja **Ushma Olava** (taustalla) vakuuttavat Apian lavalla. Kuva: **Daniel Paul**.

Uusi tulokas Tenho saapuu Topi-poikansa kanssa uitolle ja he yrittävät löytää yhteyden toisiinsa äidin kuoleman jälkeen. Topi valloittaa katsojan puolelleen luontevalla reippaudellaan. Häntä esittää mainio **Theo Manninen**.

Lavatanssien pyörteissä Tenhoa esittävä **Jere Hölttä** kohtaa Hilkan, jota esittää **Lotta Pylkäs**. Heidän välilleen syntyy lempi, jota mustasukkainen paikallinen mies yrittää rikkoa. Näytelmässä tukkilaiset laulavat ja kertovat uiton ohessa elämäntarinoitaan. Öisin tehdään retkiä naisten oville. Hölttä ja Pylkäs ovat oopperakoulutettuja laulajia, joten romanttinen tunnelma syntyy hel-

posti. Hölttä on hieman kömpelö lavaliikkeissään, mutta Pylkäs saa oikeanlaista pilkettä silmäkulmaansa.

Ohjajana on Teatteri Tulin pitkäaikainen johtaja **Kari Kinna-lampi**, joka hallitsee mainiosti tyyllilajin ja uskottavan aikamatkan teon 50-luvulle. Lavan reunassa on koko ajan kolmi-henkinen liveorkesteri, mikä on ylellisyyttä pääkaupunkiseudun kesäteattereissa.

Irwinin haavoittuva puoli

Musikaali *IRWIN* antaa äänen **Antti Hammarbergille**, jonka syntymästä tulee vuonna 2023

Jere Hölttä ja **Lotta Pyläs** ovat hempeä, hyvin laulava pääpari Kuningasjätkässä Kivinkallalla. Kuva: **Jemina Suonpää**.

kuluneeksi 80 vuotta. Se esitettiin **Apian kesäteatterissa** Valkeakoskella, jossa on jo kymmenen vuoden menestysputki musiikinäytelmien parissa. Ohjaaja **Heikki Paavilaisella** on valmis konsepti tähän monesti samojen kesänäyttelijöiden kera.

Katsojat saavat seurata nyt Irwinin tarinaa ilman kaiken tietävän nuoruuden ystävän **Vexi Salmen** näkökulmaa. Elämäntarinaa saa uusia puolia. Rempseä kansantaiteilija on myös ystävä ja isä. Herkän nuori säveltäjämies muokataan Toivo Kärjen tuotantokoneistossa menestyskelmien esittäjäksi ja Syksyn sävelen voittajaksi.

Joni Leponiemi on nuori, mutta uskottava Irwin. **Ilkka Koivula** esittää vakaasti Vexi Salmea. **Ushma Olava** on koskettava äitini. **Jani Rasimus** yllättää hauskana verokarhuna.

Risto Kolanen

Koulutettu henkilökuntamme
takaa korkean laadun ja
aikataulussa pysymisen

Tinkimätöntä laatua
vuodesta 2008

Yhteystiedot

Linnintie 6
07560 Pukkila

Aarne Toukola
p. 0500 438 863

Asukasliiton yhteystiedot:

Postiosoite:
PL 9, 00981 Helsinki

Sähköposti:
asukasliitto@asukasliitto.fi

Liity Asukasliiton jäseneksi osoitteessa asukasliitto.fi.
Jäsenmaksu vain 28 e/vuosi, yhdistykset 40/45 e/vuosi.

ASUKASLIITON VALTAKUNNALLINEN ASUMISALAN SEMINAARI

Imatran kylpylä
pe 29.9. – su 1.10.2023

Teema:

ASUMISEN NÄKYMÄT 2024–2027
- tuleeko kalliista vielä kalliimpaa?

Perjantai 29.9.

Yhteiskuljetus Helsingistä lähtee klo 17.00.
Saavumme Imatralla n. klo 20 (kylpylä avoinna klo 8–22)
HUOM! Perjantaina ei ole järjestettyä ruokailua.

Lauantai 30.9.

9.30 – 10.00	Ilmoittautuminen
Tervehdyspuhe, Asukasliiton pj. Hans Duncker
10.00 – 10.30	Imatran kaupungin tervehdys
Kaupunginhallituksen pj. Ilkka Nokelainen
10.30 – 11.15	Missä mennään Etelä-Karjalassa?
Maakuntajohtaja Satu Sikanen , Etelä-Karjalan liitto
11.15 – 12.00	Energiademokratia ja sosiaalinen kestävyys
Yhteiskuntatieteiden tutkijaopettaja Hanna-Mari Husu ,
Lappeenrannan yliopisto LUT
12.00 – 13.30	Lounas

13.30 – 14.15 Kansanedustajana Imatralla, Kaakkois-Suomen vaalipiiri
Kansanedustaja **Niina Malm** (sd)

14.15 – 15.15 ARAn ajankohtaiskatsaus
Yljohtaja **Hannu Rossilahti**, ARA

15.15 – 16.15 Kahvitauko

16.15 – 16.30 Vuoden asukastoimija

18.00 Illallinen hotellin ravintolassa

Sunnuntai 1.10.

10.00 – 12.00	Imatran opastettu kiertoajelu
(HUOM! Vain ennakkoon ilmoittautuneille)
12.00 – 13.00	Yhteenveto seminaarista, keskustelua
13.00 – 14.00	Buffet-lounas
14.00	Lähtö kotiin (yhteiskuljetukseen osallistuvat)

Hinnat, peruutusehdot ja
sitova ilmoittautuminen viim. 15.9.
nettisivujen lomakkeen kautta os. asukasliitto.fi